

darbas

SUMMER 1958 NUMBER 2 (37) VOLUME XII

DARBAS [LABOR] is a Lithuanian quarterly of social sciences, art and literature, published by the Lietuvių Darbininkų Draugija [Lithuanian Labor Society], Inc., 5410 Sixth Ave., Brooklyn 20, N. Y. Editor-in-Chief: prof. J. Kaminskas. Manager: J. V. Stilson. Annual subscription \$2, three years \$5; students \$1.50 a year. Single copy 75 c. Application for second-class mail privileges is pending at Brooklyn, N. Y.

TRIMĖNESINIS KULTŪROS ŽURNALAS
1958 m. Nr. 2 (37) XII metai

TURINYS

Viršelyje: Belgo Frans Maserel medžio
raiziny s "Tai buvo kartą".

J. Kiznis	Senųjų ligos ir jaunųjų iliuzijos	1
D. Burg	Tarybinio jaunimo nuotaikos	5
A. Staknienė	D. H. Lawrence kūryba	10
J. Mačiūnas	Meno istorijos ciklai	13
J. Repečka	I. Silonės humanizmas	16
I. Silone	Draugų persiskyrimas (Novelė)	17
A. J. Greimas	Tarp šiapus ir anapus (Užrašai)	19
★ ★ ★	Prie Vengrijos didvyrių kapo	23
P. Gaizutis	Šalis be teisingumo ir mes	28
V. Stanka	Čiurlionio vardas šiaurėje	29
J. Kaminskas	Keistas jis buvo bolševikas	30
J. Jurginis ir		
V. Mikučianis	Nūdienio Vilniaus vaizdas	32
★ ★ ★	Dėl "durų į anapus varstymo"	35

DARBA

LEIDŽIA Lietuvių Darbininkų Draugija, Inc.
REDAGUOJA redakcinis kolektyvas. Vyr. red. — prof.
J. Kaminskas. Rankraščius ir laiškus adresuoti:
DARBAS, 403 Stanhope St., Brooklyn 37, N. Y.
TECHNINIS redaktorius — J. Jacyna
VIRŠELIS — J. Mačiūno
SPAUDA — Modus Typesetting, 876 Jamaica Ave.,
Brooklyn 8, N. Y.
ADMINISTRUOJA J. V. Stilsonas

KAINA

Metams \$2, trejiems metams (užsisakant iš karto)
\$5; studentams \$1.50 metams. Paskiras numeris 75 c.
Prenumeratą ir aukas siųsti šiuo adresu: DARBAS,
c/o J. V. Stilsonas, 5410 Sixth Ave., Brooklyn 20, N. Y.

GIFT OF Mrs. Lucija Petikonis

ACC. NO. 75.74

DATE Dec. 22

Balzekas Museum of Lithuanian Culture

tarp
šiapus
ir
anapus

Būdingas religinio pamišimo atvejis: akademikas nori savo tikėjimą pagrįsti protu

Skaitau su dideliu dėmesiu S. atsiųstą rankraštį apie **laiko** sąvoką. Tai buvęs mano kolega, išvykęs vėliau asistentu į Sorboną, o ten — po persidirbimo ir nervinio pakrikimo — atsivertęs į katalikybę. Jis dabar mūsų grupės bendro susirūpinimo objektas. Pažįstami psichiatrai sako, kad tai nepagydomas dalykas. Tai, sako, būdingas religinio pamišimo atvejis. Žmogaus protinis pajėgumas staiga nukrinta vienu slenksčiu žemiau, dezorganizacinė stadija užtrunka keletą mėnesių, o po to asmenybė iš naujo susistrukūroja, tik jau žemesniame lygmenyje.

S. dabar visai normalus, kaip jūs ir aš. Rytais, prieš eidamas į darbą, renka gatvėse nuorūkas abbé Pierre melaširdingiems darbams, lankosi mistiko Lanza del Vasto sambūryje, kažkokio tai indų išminčiaus įtakoje maitinasi vien tik grūdais. Ieško, kaip ir mes visi, naujo gyvenimo stiliaus, kuris derintųsi su jo naujomis pažiūromis.

Prieš atsivertimą, jisai ruošė doktorato tezę apie Rimbaud, buvo pasiekęs — metodologinėje plotmėje — visai neblogų rezultatų. Jo ir atsivertimas, jo paties pasakojimu, buvo lingvistinio pobūdžio: jisai pradėjo nakčia girdėti balsus arba, besiklausydamas radijo, staiga eiliniuose žodžiuose imdavo jausti gilią, paslėptą prasmę. Todėl ir po atsivertimo vienas iš pirmųjų jo rūpesčių buvo — suderinti naują tikėjimą su lingvistika. Dar pirmąją vasarą, vos keliems mėnesiams praėjus po to įvykio, jisai man jau dėstė savo naująją kalbos filosofiją. Dievas yra žodis. Pradžioje jisai buvo tobulas, ir, tik sukūrus pasaulį, jisai ėmė pamažu degraduoti.

Pasaulis yra objektyvizacija, vienos dieviškumo dalies atsiplėšimas nuo absoliutaus Subjekto — Dievo. Žmonijos istorija sutampa tad su žodžio, t.y., kalbos istorija: tai nuolatinis kalbos dekadansas.

Filosofija, kaip matote, atžagareiviška, ir žodis atžagareiviškumas, reakcija, turi čia pilną savo prasmę — tai pažangumo, progreso, priešingybė. Ypač tai ryšku pas S., kuris anksčiau buvo labai jau kairus; mes jį net "Maskvos akimi" juokais pravardžiudavome. Ir štai, po atsivertimo, jo filosofija — iš kraštutiniai kairiosios — virto kraštutiniai dešiniąja. "Toutes les trahisons se tiennent": "visos išdavystės eina drauge", — kaip sakė, jau kuris laikas, vienas literatūros profesorius katalikas iš Kairo, skaitydamas viešą paskaitą apie Victor Hugo, kuris, kartą apgavęs savo žmoną, netrukus išdavė ir savo Karalių, ir, pagaliau, Dievą. Tik išdavysčių kryptis, S. atveju, priešinga.

Bet grįžkime prie paties straipsnio. Pirmieji penki puslapiai skirti įrodyti, kad nėra minties be kalbos, kad mintis ir kalba — vienas ir tas pats dalykas. Sutinku. Dar daugiau: tai man atrodo, kaip beldimasis į atdaras duris. Sekantis žingsnis: logikos ir gramatikos kategorijų sutapdinimas. Čia jau reikia pareikšti rezervus: gramatinių kategorijų sistema neapima visos kalbos; kai kurioms minties kategorijoms atitinką kalboje semantinės kategorijos, pavyzdžiui: matavimo kategorija (didelis — mažas) dažniausiai neturi jokios gramatinės išraiškos.

S. tęsia toliau: laiko kategorija senojoje indo-europiečių kalbų stadijoje beveik neegzistuoja, jai ten atitinka nuosakos arba aspekto kategorijos. Dar daugiau susiaurindamas problemą, S. ima tik būsimąjį laiką ir tik lotynų kalboje: jis ten išsivystė iš senosios tariamosios nuosakos, o naujoji tariamoji nuosaka atsirado iš geidžiamosios.

Iki šiol viskas būtų gerai, bet dabar jau pasirodo naujasis S.: tariamosios nuosakos (kuri išreiškia subjektyvų žmogaus santykį su pasauliu) išvirtimas į būsimąjį laiką (kuris atitinka pasaulio objektyvizaciją, pasitikėjimą pasaulio pastovumu ir tęstinumu) — štai kur glūdi prigimtoji nuodėmė. Ir kuo toliau žengiame į taip vadinamąją "civilizaciją", tuo autentiškas mano "aš" ryšys su pasauliu vis silpnėja, tuo žmogaus sudaiktinimas ryškėja. — Ir štai kaip reaktionieriška istorijos filosofija sutinka pakeliui egzistencializmą!

Nežinau, ar kritika dar reikalinga: užtektų gal pasakyti, kad čia skonio dalykas: tau patinka tariamoji nuosaka, o man patinka būsimojo laikas. Tai jau nieko bendro nebeturi su lingvistika, kaip mokslu. — Vis dėlto pora pastabėlių. S., nesustodamas, pamini, kad iš indo-europiečių kalbų viena

tik graikų kalba anksti išvystė būsimąjį laiką: galima būtų ta proga pakalbėti ir apie Graikų civilizacijos stebuklą! Antra: naudodamasis istoriniu, o ne struktūralistiniu metodu, S. pamiršta, kad lotynų kalba tariamosios nuosakos visai neatmeta, o ją paraleliai atstato, drauge išvystydama ir tiesioginę nuosaką. Taigi, vyksta greičiau pasaulio vizijos praturtinimas, o ne nuskurdinimas.

Graudu vis dėlto žiūrėti, kaip žmonės savo tikėjimą nori priedo dar pagrįsti protu. Tartum vieno tikėjimo neužtektų.

Palaiminti mažutėliai, kurie tiki, kad gėrio karalystėje policija žmonių nemuš

Perskaičiau **Raudonuosius Viduramžius**. Jaučiu reikalą, o drauge ir sunkumą pasisakyti. Pirmiausia, ką gi, knygutė gyvai ir linksmai parašyta, geru žurnalisto stiliumi. Girdžius-Klausutis gražiai seka, kartais net pralenkdamas savo globėją ir įžangininką Bronį Railą. Neabejoju tačiau, kad galima padaryti ir geriau: medžiaga, t.y., absurdiškumo atmosfera ir ironiškas matymtlaškis pirštu nurodo ir nepasiekta, nepasiekiamą meistrų ir mokytojų — Voltaire'ą.

Bet, kaip Rousseau kadais Voltaire'ui, taip ir čia galima būtų prikišti — širdies nebuvimą. Žinoma, kad visi tie Maskvos, Pragos, Budapešto ir Sofijos procesai — tai absurdiški pakaruoklių šokiai. Aukos ir teisėjai veik kiekvienu atveju gali būti sukeisti vietomis. Teisingumas — gražiai inscenizuotas, formalus ritualas.

Tačiau, sakydamas, kad autoriui trūksta širdies, suprantu tai kaip dvejoją priekaištą. Kalbant apie šias aukų hekatombas, galima gailėtis kiekvieno skriaudžiamo, kankinamo žmogaus, koks jisai niekšas bebūtų buvęs, kaip kad, pavyzdžiui, mano žmona gailisi Pétain'o ar net Hitlerio. Nėra linksma, kai žmogus drasko savo paties kūną ir kraują. Galima, iš kitos pusės, pasmerkti šias raganą puotas kity, aukštesnių, žmoniškesnių principų vardu — o **Viduramžiuose** toji pozityvioji knygos dalis — tai, vardan ko juokiamasi ir tyčiojamosi — šalta, biedna, neįtikinanti. Man atrodo, kad autorius, kaip ir jo mokytojas Voltaire'as, nemylia žmogaus.

Keletas smulkių pastabėlių. Autorius demaskuoja komunizmą kaip "pseudo-religiją". Yra tame nemaža tiesos: šią tezę atskiru veikalu prieš 10 metų išdėstė Jules Monnerot. Bet, tai darydamas, Girdžius pats afišuoja ir savąją "religiją", savuosius mitus: jo pasaulis padalintas į gėrio ir blogio kategorijas, jam komunistas — visokio blogio įsikūnijimas, o ne šiaip žmogus, su privalumais ir silpnybėmis. Jis atsisako pripažinti tokio Kostovo ar Gomulkos heroizmą — gal tik tarp eilučių matyti kartais, kaip jis jais nesąmoningai žavisi.

Gėrio karalystėje tuo tarpu viskas tvarkoj. Čia nėra nei vidaus reikalų ministerių, nei slaptosios policijos, nei nuovadų, kur spardo, muša, kankina žmones. Anoniminis — nes kas trys mėnesiai vis naujas — prancūzų ministerių kabinetas neatsakingas už dešimtis tūkstančių lavonų, už kon-

centracijos stovyklas, kankinimo kameras Alžerijoje.

Esu priverstas kartotis — kai kurios tiesos reikalauja, kad jas šauktum ant stogų: viso pasaulio policijos muša žmones. Šis sakiny, deja, nėra įrašytas, kaip motto, į pirmąjį **Viduramžių** puslapį. O tai ir pačiai knygai atima daug svorio, kurio ji būtų galėjusi turėti. Dabargi, Girdžiaus-Klausučio juokas primena gal tik kitą juoką, Gogolio **Revizoriaus** publikos juoką: "Iš ko jūs juokiatės? Ar ne patys iš savęs?"

Prieš juoką nesu nusistatęs. Galima gal ir čia juoktis, bet tik su ašaromis akyse.

Gerų romanų nebeturim teisės skaityti

Pastarąsias dvi savaites, kas vakarą, Onutė skaitė mano iš Beyrouth'o parvežtą, Henri El. K. man įpirštą Lawrence Darrell romaną **Justine**: ištraukos, komentarai ir, žinoma, diskusijos.

Dabar jau atėjo mano eilė skaityti, ir nepasiryžtu. Ar dėl to, kad per daug apie jį kalbėta? Kai per daug apie kurį veikalą — filmą ar romaną — prisiklausai, nebesinori eiti prie šaltinio. Skaičiau kadaise kažkur mūsų XX-jo amžiaus literatūrinio skonio, kaip literatūros apie literatūrą pamėgimo, aptarimą. — Gal nepasiryžtu dėl to, kad romanas — **à la mode**, kad visi tau sako: reikia skaityti! O gal nereikia jokių gilybių ieškoti: tai greičiausiai įeina į mano literatūrinio skonio išsibaigimą, į literatūros, kaip malonumų šaltinio, išsekimą. — Tai pastebiu ir aplink save: mes, taip vadinamieji intelektualai, su malonumu teskaitome tik polici-nius romanus. "Et tout le reste est littérature", kaip sakė jau Verlaine, laikydamas literatūrą subrendusių žmonių nevertu žaislu.

Yra dar viena literatūros mėgėjų kategorija: tie, kurie ne tik patys skaito, bet ir kitiems duoda. Tai patys pavojingiausieji. Neturėdami jokių abejonių dėl literatūrinio skonio universalumo, jie tau perša skaityti tai, kas jiems labiausiai patiko. Menorėdamas daryti nemalonumo, priimi siūlomą knygą; sąžinė graužia: skaityti neprisiverti, o gražinti neskaičius — nepatogu. Iš tokių šedevrų guli šiuo metu ant mano stalo: Denyse Favareille-Yzelen **La Garce** ir Franz Werfel **Die vierzig Tage des Musa Dagh**. — Nebekalbant jau apie poetus-mėgėjus (jų Egipte netrūksta), kurie dedikuoja tau savo pačių lėšomis išleistus rinkinius.

Gripui ir tinginiui padedant, jau įpusėjau **Justine**. Romanas tikrai neblogas. Bet gerų romanų XX-me amžiuje nebeturime teisės skaityti, reikia pasitenkinti tik labai gerais. — Iš kitos pusės, po Proust'o ir Faulkner'io — žmogus pasidarai reiklus; abidvi galimybės: išorės ir vidaus epopėjos parašymo — jau įsėmtos. O pas Darrell kaip tik ir jauti atidų abiejų šių autorių skaitytoją. Vienas iš techniškų rašymo triukų — kurį ir aš kadaise norėjau niekad nebeparašysimame romane panaudoti — tai savotiškas intymumo su skaitytoju suradimas, išgaunamas išeinant iš prielaidos, kad skaitytojas iš anksto žino, ką aš jam noriu papasakoti, kad

aš tuo pačiu įgaunu teisę atmesti chronologinę pasakojimo tvarką ir rinktis iš eilės tai, kas man atrodo reikšmingiausia.

Jei būčiau Babrauskas, jei būčiau karalius...

Sėdžiu kavinės terasoje. Neva tai šildausi saulutėje: imu galvoti lietuviškai, apie Lietuvą. Neseniai gavau pora shakespeare'inių Churgino vertimų. Sako, jau devynios dramos esančios išverstos. Gerai, labai gerai. Gimnazijose lietuviškai mokinsis galvoti, jausti kaip Shakespeare'as.

Jei būčiau Babrauskas! (Užliūliuojantis žaidimas, ar ne? jei būčiau Vaižgantas, jei būčiau Babrauskas, jei būčiau karalius...) Taigi, jei būčiau Babrauskas, priėmimui į Rašytojų Draugiją pastatytčiau sąlygą: būti išvertus į lietuvių kalbą bent vieną pasaulinės literatūros veikalą...

Arkliai istorikų tarpe

Beskaitydamas A. Šapokos Lietuvos istoriją, netyčia užtikau tokį lietuvių istorikų artimo bendravimo su arkliais įrašymą: "Mažyčiai, bet nepaprastai patvarūs ir vikrūs žemaitukai tebėra garsūs arklių tarpe dar ir šiandien" (psl. 27).

O vis dėlto atlydys Maskvoje tebevyksta

Onutė pasakoja išklausiusi šiandien iš Maskvos mandagumo pamoką: kepurę, girdi, reikia dešine ranka nuimti — išskyrus, žinoma, tą atvejį, jei dešiniąją ranką prilaikai, pavyzdžiui, žmoną arba šiaip jau pagyvenusią moteriškę. Mergaitės neturinčios pirmos kabintis vyrams už parankės — tai senstelėjusių moterų privilegija. Mergaitės turinčios būti kuklios (sic!). Ir t.t., ir t.t.

Atlydys vis dėlto tęsiasi. Ir darosi jis masinis reiškiny: nesustabdysis upės bėgimo, nei žmonių norėjimo gražiau gyventi.

Hollywoodo politinė ir lytinė politika

Pastarosiomis dienomis sekėme Lana Turner (gera aktorė filme *The Flame and the Flesh*) hollywoodinį skandalą. Vietinė spauda svarstė klausimą, ar ponios Turner karjera nuo to nukentės, ar ne. Citavo kompetentingo amerikiečių žurnalisto nuomonę; pagal jį, Hollywoodo aktorių gali prazudyti tik dviejų rūšių bylos: apkaltinimas komunizmu arba lytiniu iškrypimu.

Geriau gyventi klūpom, negu mirti gulsčiom?

Sartre'o straipsnis apie kankinimus Alžerijoje kelia Europoje nemaža susijaudinimo. Čionai, toje Europos salelėje, aplinkui mane, skaito žmonės tą straipsnį vokiškai: prancūziškasis tekstas Paryžiaus policijos buvo net du kartus konfiskuotas.

Jo atžvilgiu lyg ir nejaukiai jaučiuosi. Tarytum kortos būtų neteisingai išdalintos. Žinau, kad Sartre'as nemėgsta kankinimų ir žiaurumų. Bet taip pat žinau, kad jis yra ir griežtas Alžerijos nepriklausomybės šalininkas. Išpūdis, gal jis ir neteisingas: kad Sartre'ui žiaurumai — tai tik propagandinė priemonė nepriklausomybės tezei palaikyti.

Iš esmės gi, Alžerijos karas — tai vienas iš galimų būdų mūsų laikų karą vesti. Mes galime vesti tikrai prieš pasirinktą karą — mačiau kažkur dėstė vienas prancūzų generalinio štabo pulkininkas. O prieš pasirinktas — partizaninis karas, kuriame jokių *fair play* taisyklių nebėra. Atentatai rankinėm granatom, pragaro mašinos miestuose, puldinėjimai iš pasaių, koloborantų masinis naikinimas — kaimuose ir laukuose. Ar prieš savuosius indėnus amerikiečių kariuomenė vedė kovą su baltom pirštinėmis? Ar galima "graziškai" kariauti ten, kur belaisviai neimami gyvi?

Iš čia ir dilema: arba atsisakyti nuo bet kokio karo (geriau gyventi klūpom, negu mirti gulsčiom — manė prieš karą prancūzų pradžios mokyklų mokytojai), arba, priėmus karą — ne kaip paradinį pasivaikščiojimą su dūdų orkestru, ne kaip karą "en dentelles" (ponai anglai, šaukite pirmieji!), o kaip žiaurią būtinybę, — vesti tokį karą, kurį tave prietas priverčia vesti.

Užtat karo žiaurumo klausimas yra vis dėlto antraeilis. **Firmaeilis yra karo teisingumo klausimas.** Nėra karų žiaurių ir nežiaurių; yra tik geri ir blogi karai.

Jau nuo vaikystės laikų mane traukė dviejų rūšių šventieji: arba šventieji — vegetarai, kaip, pavyzdžiui, Pranciškus Asyžietis; arba šventieji — kraugeriai, kaip Robespierre'as, kuris, vos tik pravedęs mirties baumės panaikinimo įstatymą, ėmė statyti giljotinas tironų galvoms kapoti.

Retas jaunosios kartos žmogus

J. Mekas, kurio nepažįstu — net gal dėlto, — man atrodo, kaip retas jaunosios kartos **nepasimetusio** žmogaus pavyzdys. Jis ir kaimo neišsižadėjo — dėl to dar nevirsdamas miškininku ar liaudininkišku kaimo būties ar liaudies genijaus liaupsintoju. Jis dėl to ir miesčionių nepasidarė: jokiai klasei nepriklausantis intelektualas.

Tai vienintelis specimenas mano jaunystės svajonei — Lietuvos ateities programai pagrįsti: lietuvių tauta turėtų peršokti vieną istorijos etapą — iš kaimiečių tautos virsti aristoratų tauta, beklasine visuomene, nepažinusia miesčioniškosios fazės.

Bet lenkai elgiasi vakarietišškai

Neseniai vieno kolegos prancūzo namuose teko sutikti didelį lenkų būrį. Išėjus iš kalbos, ėmiau juokais ir pasiūliau juo ambasadoriui: "Ar negalėtume atnaujinti Liublino unijos? Mēs mielai sutiktume būti aneksuojami". Diplomatas, šyptelėjęs, atsakė: "Aš nesakau ne. Bet reikėjo jums truputį anksčiau apie tai pagalvoti".

Lenku čia daug galima sutikti: ne tik diplomatų, bet ir jūrininkų (jie pakeitė anglus — egiptietiškus laivų kapitonus), archeologų, architektų (prancūzų vietoje), ekonomistų (naujosiose planavimo komisijose). Yra jų tarpe ir Gomulkos režimo draugų ir priešų. Bet kas tipinga, tai didelė žodžio ir diskusijų laisvė, tai tam tikras "vakarietiškas" priėjimas prie

klausimų, labai skirtingas vis dėlto nuo nepasitikinčių, prisibijančių tautiečių iš Lietuvos.

Mano pagarba šiandieninei lenkų tautai.

Kai pasaulio opinija prabyla Egipto vaikų lūpomis...

Vasaros karščiams kiek suvėlavus, tęsiame dviese su S. savo popietinius pasivaikščiojimus ir "sociologinius tyrinėjimus" liaudiškuose miesto kvartaluose. Kadangi abu esame sviesiaplaukiai ir mėlynakiai — liaudis mus dažniausiai palaiko arba rusais, arba amerikonais. Pirmuoju atveju — vaikiai gaujomis apsupa mus ir, plodami rankomis, šaukia: charaso! charaso! Antruoju atveju — tiesia rankas, prisipyrę kartodami: bakšiš! bakšiš!

Vaikų lūpose — pasaulinės opinijos atspindys.

Lyg kad lietuviški marksistai būtų kvalesni už kitus...

Gavau sunkų knygų siuntinį iš Lietuvos: **Lietuvių literatūros istoriją**, jos **Chrestomatiją**, Jablonskio **Rinkinius raštus**, Kleino **Gramatiką**. Tai vis vertingi leidiniai, ir juos išdidžiai rodau svetimiesiems.

Prikišti galima būtų gal — nepakankamą užsimojimų platumą. Jablonskio ne visi raštai, o **rinkiniai** raštai: blogas nemoksliskas paprotys. Moksliniai kalbotyros veikalai leidžiami pavieniui, o ne **iš anksto užplanuota** serija.

Ta pačia proga noriu pareikšti užuojautą Korsakui-Radžvilui, vienam iš **Literatūros istorijos** redaktorių. Galiu su tikti, kad naudinga turėti vienodą istorinę terminologiją. Neturiu nieko ir prieš **feodalizmo** sąvoką, kaip apibūdinančią didžiųjų kunigaikščių socialinę santvarką. (Nors feodalizmas apibūdina socialinę santvarką, o ne ekonominę, kaip kad tikram marksistui turėtų visų pirma rūpėti...) Bet jau kiekviename puslapyje dvidešimt kartų kartoti: "feodalai-kunigaikščiai; kunigaikščiai-feodalai" — tai jau nebe mokslininko, net ir ne rašytojo uždavinys. Užuojautą betgi reiškiu ne dėl šio stilistinio suprastėjimo, o dėl to, kad Korsakas, šalia lietuvių ir lenkų feodaly, kalba jau tik apie Rusijos valstybę, o ne apie rusų feodalus... Lietuviški marksistai nėra juk kvalesni už kitus, ir šitoks Rusijos garbinimas, jos į istorijos skliaustus paėmimas, yra lietuvių marksisto išprievartavimas. Korsaką reikia tad ne kritikuoti, o jį užjausti.

Neturėdamas po ranka **Tėvynės Balso** adreso, bet, įsitikinęs, kad jo redaktoriai skaito užsienio lietuvių spaudą, naudojuosi šia proga jiems nuoširdžiai padėkoti už jų tikrai vertingą dovana.

Mūsų propaganda pradeda, pagaliau, surasti kelią į pasaulį?

Vienas iš Paryžiaus apsilankęs egiptietis atvežė man dar šviežią **Bulletin Lithuanien** pirmąjį fotografinį numerį. Jo privalumai: visiškas komentarų, paprastai dedamų prie žinių iš Lietuvos, nebuvimas; gerai parašyta, gal geriausia iš matytų, Lietuvos istorijos santrauka.

Šviesus spindulėlis beįrodinėjančios, dažnai net besiklojančios propagandos tankumynuose.

Atsiminimai, kurie meta šviežios šviesos į lietuviškąją problematiką

Su malonumu perskaičiau Stepono Kairio atsiminimus. Nekalbu apie literatūrinę jų vertę, nors kai kurias vaikystės atsiminimų ištraukas, mano manymu, reikėtų dėti į chrestomatiją, kaip lietuviško klasicizmo pavyzdžius.

Skaitymo malonumas — taip bent bandau sau išsiaiškinti — kilo greičiausiai iš **autentiško** atsiminimų **tono**. Tokį autentišką toną labai reta išgirsti: iš tremtyje sutiktų žmonių jį man primena gal tik Tubelienės pasakojimai apie lietuvių Vokietijoje 1918 metais, Dėdės Jurgio (Savickio) prisiminimai apie lietuvių veiklą Rusijoje Pirmojo pasaulinio karo metu.

Du pavojai gresia, prisimenant "didvyriškus" kovų už laisvę metus. Arba tą epochą ir jos žmones visai suprastinti, arba — ir tai dažniausiai atsitinka — perkelti į praeitį "rimto valstybės vyro" pasaulėžiūrą ir politinį galvojimą.

Kaip heroizmo šaržą, iki šiol prisimenu Karo Mokykloje klausytas strategijos paskaitas, kurių metu vienas generalinio štabo pulkininkas strateginiai ir taktiniai nagrinėjo vieną (rodos, Kėdainių) Nepriklausomybės kovų **mūšį**, lygindamas jį su Austerlicu. "Nepamirškite kairiojo sparno!" — mirties patalė kliedėdamas, šaukė vienas iš karo genijų. Ir lietuviai Kėdainių mūšyje neužmiršo kairiojo sparno: trys bernai, pilvu šliauždami Likimo patiektu kaip tik kairiajame sparne grioviu, apsupo priešą ir privertė jį pasitraukti iš jo įsistiprinusiomis jėgomis laikomos daržinės. Ir tai buvo pasakojama tuo metu, kai Hitlerio tankų divizijos riedėjo išilgai Europos. Užuoat aiškinęs vienintelį galimą — partizaninį — karą ir visas jo klastas, pulkininkas mus maitino Napoleonu, tuo pat metu sukarikatūrinėdamas laisvės kovas ir neduodamas jokio realių lietuviškų galimybių supratimo.

Gimnazistas Steponas Kairys galvoja ir jaučia kaip gimnazistas.

Skubiai norisi sužinoti, ką ir kaip jis galvojo, būdamas studentu: 1905 metų revoliucija Lietuvoje, bent man, tai dar nežinomos žemės. Bet jau ir pirmasis tomas daug duoda istorikui: ne istorizuojančiai istorijai, ieškančiai "faktų", bet sintetizuojančiai istorijai, ieškančiai globalinio lietuviškosios visuomenės vystymosi supratimo. Lietuviškųjų partijų nusištatymas nepriklausomybės atžvilgiu (nors ir slėptas nuo mokslus einančio jaunimo, bet vis dėlto kiek plačiau žinomas), lenkų, rusų ir lietuvių kalbų santykis tuometinėje Lietuvoje, Socialdemokratų Partijos pirmieji žingsniai — tai vis naujai ir "šviežiai" atskleistos (bent man) lietuviškos problematikos sritys.

Stepono Kairio pareiga — padovanoti mums antrąjį atsiminimų tomą.